

О. М. Гуцалюк
чл.-кор. АЕН України
Центральноукраїнський національний
технічний університет, м. Кропивницький

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ІНТЕГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Постановка проблеми. Корпоративна інтеграція є доволі поширеним процесом, поява та розповсюдження якого пояснюються ускладненням ведення господарської діяльності в умовах кумулятивного впливу різних факторів глобального ринкового середовища. У даному випадку інтеграція розглядається як інструмент консолідації зусиль окремих економічних суб'єктів задля досягнення спільних цілей. Подібна інтеграція може мати різні форми прояву від ворожого поглинання до інституціонального оформлення кооперативних угод. Цілі та задачі проведення інтеграційних перетворень також будуть значно відрізнятися й залежати від стратегій та орієнтирів розвитку учасників корпоративних відносин. Діапазон подібних цілей доволі широкий, від залучення активу для покращення параметрів й характеристик конкурентного позиціонування до подальшого відчуження цього активу задля отримання прибутку. Відрізнятимуться також й глибина та масштаб інтеграції в рамках кожної конкретної угоди. Оскільки ж корпоративне інтеграційне об'єднання (КІО) переважно створюється на тривалий період часу та приймає участь у багатьох інтеграційних та кооперативних угодах, то ніколи не втрачають актуальності питання розвитку відповідної методології управління такими угодами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування КІО й виділення контурів управління новими утвореннями висвітлюються у працях учених-економістів вже доволі тривалий проміжок часу. Наявні розробки як правило поділяються на дві великі групи. Перша група досліджує безпосередньо перебіг інтеграційних процесів та висвітлює питання організації управління новими інтегрованими утвореннями. Відповідні розробки містяться, зокрема, в роботах А.В. Рябченко [1], Ю.В. Якутина [2] та Н.І. Михайлова [3]. Початок подібного роду досліджень закладено у піонерській праці Б.А. Хейфеца та А. М. Лібмана [4], присвяченій дослідженню взаємозв'язку бізнес-інтересів та інтеграційних процесів на пострадянському просторі.

Дана праця [4] певною мірою перетинається й з другою групою досліджень, яка у більшому ступені орієнтована на висвітлення питань розподілу прав власності та створення належної системи взаємовідносин менеджменту корпоративного підприємства з власниками цих прав. Такими дослідженнями зі сфери корпоративного управління також займалось багато вітчизняних та зарубіжних учених, таких як І.Л. Сазонець [5] чи О.В. Ареф'єва [6]. Інтеграційні перетворення в останньому випадку корелюються з дослідженнями процесів злиттів та поглинань, висвітленню перебігу яких присвячені праці Т. Дж. Галпина [7] чи Т. Гранди [8]. Разом з тим, з точки зору висвітлення перебігу інтеграційного процесу вельми необхідним є об'єднання здобутків цих двох гілок досліджень у рамках єдиного управлінського механізму.

При цьому такий механізм обов'язково повинен ураховувати трансформаційні процеси, які відбуваються в національній економічній системі та згадування про які відсутнє в зарубіжній науковій думці.

Потреба формування та розвитку механізму управління корпоративними інтеграційними процесами (МУКІП) міститься в рамках визначення змісту категорії «механізм», яка досі не має остаточного визначення у відношенні до економічних досліджень. Виділяється декілька підходів до визначення змісту даної категорії. У переважній більшості випадків дослідники намагаються визначити структуру та перелік елементів економічного механізму. Подібні пропозиції містяться, наприклад, у роботах В.С. Пономаренко [9], І.П. Булеєва [10] та В.С. Мочерного [11]. Тут слід підтримати А.О. Литвиненко [12], яка пропонує ідентифікувати такий підхід до визначення категорії «механізм» як статичний. При цьому автор [12] робить наголос на доцільності введення також динамічного та структурного підходів до розгляду даної категорії. Динамічний підхід передбачає ідентифікацію механізму через опис розгортання певного процесу чи визначення послідовності зміни певних явищ. Такі пропозиції містяться в працях А.П. Градова [13] та А. Кульмана [14]. Структурний підхід у свою чергу, як вірно наголошує В.П. Москаленко [15, с. 18], зводить розгляд механізму до визначення сукупності складових цього механізму («субмеханізмів»). Кожен з означених підходів має право на існування. Практичну цінність становитиме лише їх узгоджене застосування, досягнення чого потребує подальших досліджень.

Далі зазначимо, що розкриття змісту категорії «механізм» по відношенню до корпоративної сфери розкривається в рамках поняття «механізм корпоративного управління». У даному контексті думки дослідників майже однакові. Відмінності існують хіба що в прагненні одних авторів відобразити саме механізм корпоративного управління (це праці, наприклад, А.В. Рябченко [1] чи І.Л. Сазонець [5]), тоді як інші автори орієнтуються на систему корпоративного управління (такий підхід представлено зокрема в розробках К.В. Іоненко [16] та А.Б. Агеева [17]). Не ставлячи за мету співвіднесення понять механізму та системи управління в подальшому викладенні матеріалу будемо орієнтуватися саме на механізм (оскільки об'єктивне існування складних відносин між елементами механізму та наявність спільних цілей свідчить, що будь-який механізм є системою).

Як що говорити про процеси корпоративної інтеграції чи розвитку КІО, то зазначена вище однаковість втрачається, оскільки кожен з дослідників вводить власне розуміння механізму. В наявній літературі представлено механізми «інтеграційного розвитку» (розробники Ю.Б. Іванов та А.А. Пилипенко [18]),

«механізм корпоративної інтеграції» (пропонується А.А. Мокрушиним [19]), «механізм управління стійким розвитком корпоративних утворень» (за авторством Є.А. Жукова [20]), «комплексний механізм управління корпоративними утвореннями» (вводиться А.А. Антоною [21]), «механізм корпоративної інтеграції» (розроблено А. А. Керашевим з співавторами [22]) та навіть «економічний механізм структур корпоративного типу» (введений В.Л. Перміновим [23]).

Більш того, в рамках наявних розробок залишається незрозумілим чи існує один механізм, який відповідає за розвиток КІО та провадження інтеграційних перетворень (даної позиції дотримуються такі автори як А. В. Рябченко [1] чи Ю.Б. Іванова з А.А. Пилипенко [18]), чи потрібно виділяти сукупність окремих механізмів. Наголос на доречності виокремлення окремих механізмів роблять А.А. Мокрушин [19] (пропонує набір субмеханізмів реалізації інтеграційних перетворень), Ю.А. Локтіонова [24] (вводить набір механізмів підтримки економічної безпеки корпорації в залежності від ступеню впливу негативних факторів), Є.А. Жукова [20] чи А.А. Антонова [21] (визначають механізми, які відповідають за різні види стійкості

розвитку корпоративного об'єднання) та цілий ряд інших авторів. Автором даної статті в свою чергу також вводилися окремі механізми корпоративного розвитку, які в праці [25] було подано в розрізі субмеханізмів підтримки економічної безпеки такого розвитку.

Отже нами розділяється структурний підхід до розуміння механізму, але у даному випадку потрібним є чітке визначення елементів цих механізмів та рознесення таких елементів між різними механізмами, що відсутнє в наявних розробках (майже у всіх випадках лише визначається перелік механізмів або надається структурування якогось одного окремого механізму).

Метою статті є розвиток теоретико-методологічного забезпечення перебігу корпоративних інтеграційних процесів на основі визначення структури й логіки використання відповідного механізму управління та гармонізації характеристик даного механізму з рештою характеристик корпоративного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Означена вище відсутність одностайності думок учених щодо визначення змісту та характеристик механізму управління потребує першочергової ідентифікації такого механізму та складу його елементів. Основу цьому становитиме результати семантичного аналізу, наведеного у табл. 1.

Таблиця 1

Ідентифікація складу елементів механізму управління корпоративними інтеграційними процесами

Тлумачення категорії механізм	Змістовні складові категорії «механізм»*				
	ВУ	ФУ	ІН	ЗБ	Ц
Сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних єдністю мети, з допомогою яких здійснюється ув'язка і узгодженість групових і особових інтересів [9]		Форми та структури	Методи і засоби управління		Єдність мети й інтересів
Сукупність форм, методів та інструментів управління [10, с. 51]		Форми	Інструменти		
Сукупність організаційних форм, методів, важелів й інструментів управління, взаємопов'язаних в єдину й регульовану правовими нормами систему [21, с. 28]	Важелі спрямування впливу	Організаційні форми	Методи управління	Правові норми	
Система основних форм, методів, важелів використання економічних законів, розв'язання протиріч та формування потреб [11, с. 50]	Важелі управління		Методи управління	Економічні закони	
Взаємодія організаційно-економічних структур системи, спрямована на досягнення заданих цілей [1, с. 23]		Структури		Взаємодія елементів	Система цілей
Сукупність організаційних форм, методів й інструментів управління [20, с. 144]		Форми	Інструменти		
Спосіб організації діяльності з властивими йому формами, методами, економічними стимулами та правовими нормами [23, с. 85]			Методи управління	Стимули та норми	
Сукупність механізмів, в основі яких лежать певні методи управління [15, с. 19]			Методи		

* Умовні позначення: ВУ – важелі управління; ФУ – структури та форми управління; ІН – інструменти реалізації керівного впливу; ЗБ – забезпечення роботи механізму; Ц – система цілей та економічних інтересів.

Отже, орієнтуючись на означені у табл. 1 складові механізму управління корпоративними інтеграційними процесами можна представити у вигляді кортежу (1), елементи якого визначають відповідні множини складових механізму. Окрім того зазначимо, що в поданих у табл. 1 тлумаченнях не робиться окремого наголосу на об'єкт та суб'єкт управління. Зрозуміло що об'єктом буде безпосередньо корпоративний інтеграційний процес (задається множиною {КІП}). Суб'єкт управління з одного боку буде виділятися в межах структур управління, але ми все ж таки пропонуємо його відокремлений розгляд та формалізацію у вигляді множини {СУ}. Це потрібно з урахуванням того, що залежно від різновиду інтеграцій-

ного процесу виділятиметься декілька суб'єктів управління, розподілених між різними корпоративними підприємствами. Наявність же тісного взаємозв'язку між цими елементами дозволяє стверджувати про розгортання даного механізму в межах дії принципу системності:

$$МУКІП = \langle КІП, СУ, ВУ, ІН, ФУ, ЗБ, Ц \rangle. \quad (1)$$

Тлумачення з табл. 1 відповідають статичному розумінню сутності МУКІП. Більш того, виділені у табл. 1 елементи потребують подальшої змістовної ідентифікації щодо реалізації корпоративного про-

цесу. Іншим підходом до визначення змісту категорії «механізм», як було визначено вище є структурний підхід. В рамках цього підходу визначаються окремі механізми, які або входять до складу МУКІП, або

вступають з ним у тісну взаємодію. Для визначення переліку таких механізмів скористаємося поданими у табл. 2 результатами семантичного аналізу.

Таблиця 2

Семантичний аналіз наявності субмеханізмів корпоративної інтеграції

Механізми, які виділялися окремими авторами щодо регулювання корпоративної сфери	Джерело опису механізму						
	[21]	[19]	[20]	[24]	[1]	[18]	[25]
Механізм (система) корпоративного управління				+	+		
Механізми управління організаційною стійкістю КІО (окремий механізм для кожного виду стійкості)	+		+				
Механізми консолідації власності (забезпечення взаємної участі у капіталі або перерозподілу прав власності)		+					
Механізм добровільної централізації прав управління діяльністю КІО (формування керівних компаній)		+					
Механізми забезпечення безпеки корпоративного розвитку (механізми захисту, компенсування, резервування та компенсування впливу факторів)				+			
Механізм функціонування інтегрованих структур з виділенням ієрархічних рівнів та контурів взаємодії					+		+
Механізм активної протидії загрозам економічній безпеці корпоративного розвитку							+
Механізм інтеграційного розвитку						+	
Механізм стратегічного управління життєдіяльністю інтегрованої структури бізнесу						+	
Механізм розгортання інтеграційного процесу							

Вагоме значення має визначення того, на отримання якого результату спрямовується той чи інший механізм, з означених у табл. 2. Різні автори доволі по-різному визначають подібні результати, доволі часто орієнтуючись на різномірні за ієрархією результати. Так, наприклад Б.А. Хейфец [4] та Ю.Б. Иванов [18] орієнтують механізм корпоративної інтеграції на зростання конкурентоспроможності та отримання нових конкурентних переваг для КІО. Але даний результат є слідством встановлення певних інтеграційних обмежень й корпоративних угод, які саме й з'являються на виході механізму корпоративної інтеграції. Відповідно, при визначенні взаємозв'язку механізмів у сфері корпоративних відносин слід чітко вводити ієрархію їх спрямованості на той чи інший результат. Зрозуміло, що на верхньому рівні такої ієрархії знаходиться гармонізована система цілей всіх основних зацікавлених в роботі КІО сторін. Авторська інтерпретація появи такої ієрархії відображена на рис. 1.

Також звернемо увагу, що окрім означених у табл. 2 механізмів, на рис. 1 відображено ряд механізмів, які пропонуються особисто автором. Це такі механізми як «механізм рефлексивної гармонізації корпоративних культур» та «механізм активної протидії загрозам економічній безпеці». З одного боку, ці механізми можна включити до складу механізму управління корпоративною інтеграцією, але, по-перше, вони містять суттєво відмінні важелі, методи та підходи до реалізації управління. По-друге, дані механізми будуть продовжувати власну дію навіть після завершення інтеграційних трансформацій КІО.

Окремо наголосимо на виділенні механізму «розгортання інтеграційного процесу». Як правило дослідники орієнтуються на управління інтеграційними перетвореннями або просто на опис процесу інтеграції, не роблячи акцентів саме на опис механізму інтеграційних перетворень (саме тому у табл. 2 відсутні посилання на даний механізм). Даний механізм, у рамках

динамічного підходу до розуміння категорії механізм, відповідає за перебіг інтеграційного процесу від прийняття рішення про старт інтеграції до завершення інтеграційних перетворень. Доведеність даного підходу міститься в рамках тлумачення механізму А. Кульманом [14, с. 12] як «послідовності економічних явищ, що відбувається в вигляді певного процесу та міститься між граничними подіями».

Тут звернемо увагу, що доволі часто дослідження корпоративної інтеграції відбувається поза розглядом роботи механізму корпоративного управління. Це підтверджується обмеженням згадуванням даного механізму у табл. 2, хоча інтеграційні перетворення необхідно обов'язково узгоджувати з загальними настановами діяльності КІО та інтересами власників корпоративних прав. Розділення на рис. 1 сфер впливу механізмів корпоративного управління та управління корпоративними інтеграційними процесами вирішує зазначену невідповідність. При цьому передбачається, що МУКІП визначає орієнтири роботи механізму розгортання інтеграційного процесу (визначає початкове явище та стимули старту інтеграції) та відповідає за синтез даного механізму на кожному етапі інтеграційних перетворень. Тобто дія МУКІП зводиться до формування портфелю інтеграційних процесів з розподіленням їх за часом. Завершальне ж явище механізму розгортання інтеграційного процесу попадає в зону уваги механізму корпоративного управління задля гармонізації цілей КІО та інтересів власників корпоративних прав. Дана пропозиція забезпечує поєднання структурного та динамічного підходів до розуміння категорії «механізм».

У рамках означеної орієнтації дії механізму управління корпоративними інтеграційними процесами зводяться на синтез механізмів розгортання інтеграційного процесу, актуалізується питання чіткого визначення важелів та інструментів реалізації керівних впливів з їх розподілом між усіма означеними на рис. 1 механізмами. Авторське бачення такого розпо-

Рис. 1. Логіка використання механізму управління корпоративними інтеграційними процесами та визначення його зв'язків з іншими механізмами КІО

ділу представлено на рис. 2. З нього можна побачити, що окремі важелі спрямування керівних впливів попадають у зону впливу різних механізмів за наявності специфічних для цих механізмів важелів та інструментів. За рахунок цього відбувається одночасне представлення статичного та динамічного підходів до визначення категорії механізм (в частині використання важелів механізму розгортання інтеграційного процесу, який описаний в термінах динамічного підходу, іншими механізмами). Також на рис. 2 передбачене виділення спільного забезпечення роботи введених на рис. 1 механізмів, що забезпечує їх взаємну узгодженість.

Розподіл важелів управління між двома контурами управління (корпоративного управління та управління перебігом процесу корпоративної інтеграції) обґрунтовує наступну авторську пропозицію щодо диференціації важелів впливу на внутрішні та зовнішні. Зовнішніми важелями реалізації керівних впливів у цьому аспекті стануть важелі примусу до інтеграції або стимулювання старту інтеграційних перетворень, такі як синергетичні ефекти. Позитивним моментом при цьому є співвіднесення важелів та інструментів з конкретними суб'єктами зі складу стейкхолдерів КІО чи множини {СУ} кортежу (1).

Висновки. Таким чином у статті обґрунтовано методологію управління корпоративними інтеграцій-

ними процесами, в основу якої покладено формування відповідних механізмів: механізму розгортання інтеграційного процесу та механізму управління корпоративними інтеграційними процесами. Для останнього механізму зводиться до синтезу сукупності механізмів реалізації інтеграційних перетворень. Для опису роботи даного механізму використано сполучення динамічного, функціонального та структурного підходів. У рамках даного сполучення окреслено взаємозв'язок механізмів корпоративної інтеграції з рештою механізмів управління, в рамках якого відображено розподіл важелів та інструментів реалізації керівних впливів. Доведеність розробки підтверджена семантичним аналізом базових категорій обраної сфери дослідження. Разом з тим у статті означено лише напрями деталізації й розподілу важелів й інструментів реалізації керівних впливів. Саме тому створення референтного переліку таких важелів, пов'язаного з різновидами корпоративних інтеграційних об'єднань, становитиме перспективи подальшого розвитку. При цьому планується як розширення й деталізація переліку важелів та інструментів в розрізі виділених механізмів, так і орієнтація розробленого механізму на підтримку процесів інтеграційно-інноваційного розвитку.

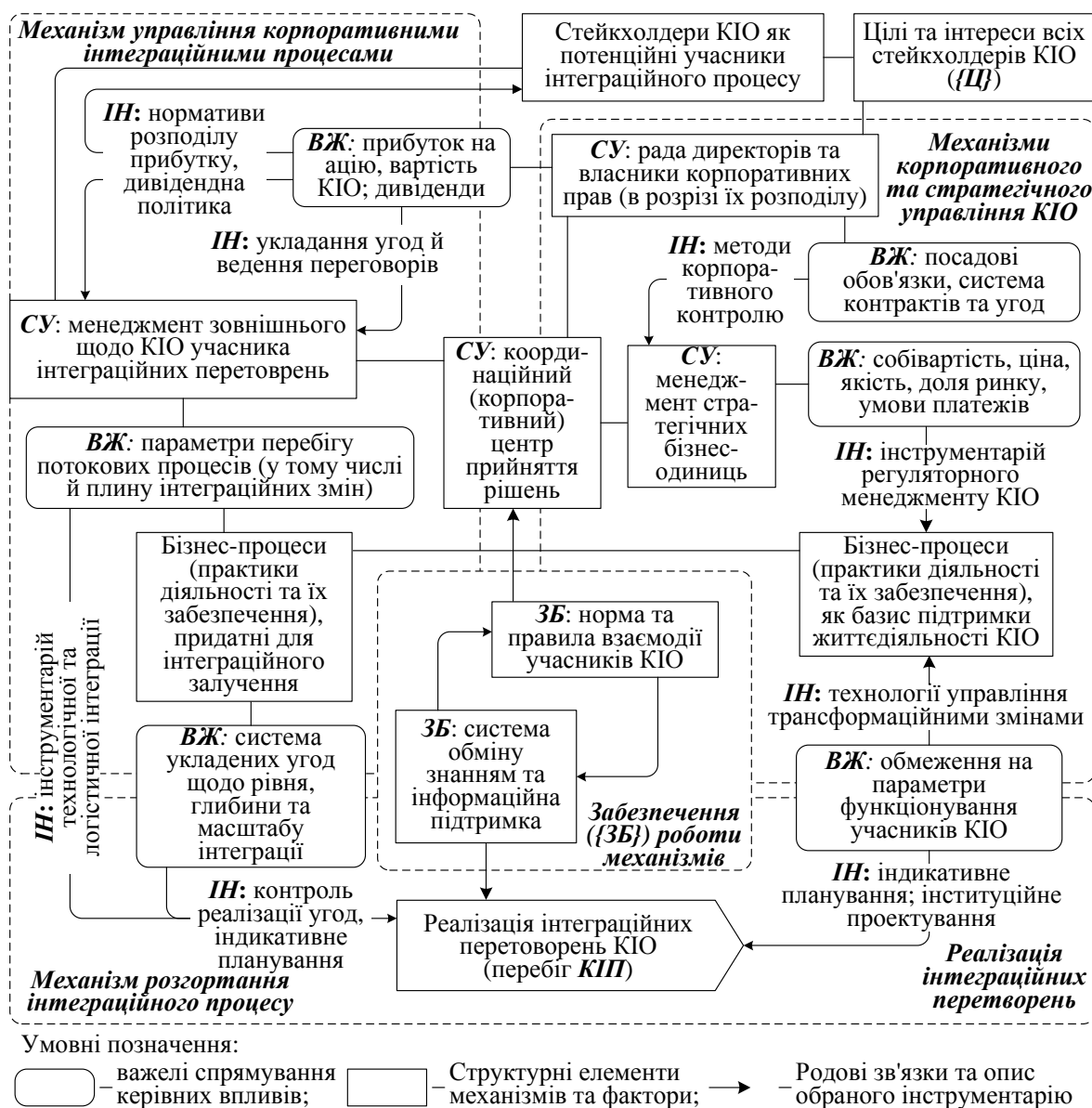

Рис. 2. Деталізація представлення структури, важелів та інструментів механізму управління корпоративними інтеграційними процесами

Список використаних джерел

1. Рябченко А. В. Организационно-экономический механизм функционирования интегрированных структур ракетно-космической промышленности: монография / А. В. Рябченко. – СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2017. – 137 с.
2. Якутин Ю. В. Модели корпоративной интеграции: проектирование, развитие, эффективность / Ю. В. Якутин. – М.: Издательский дом «Экономическая газета», 2006. – 240 с.
3. Михайлов Н. И. Правовое моделирование корпоративных комплексов (интегрированных структур) / Н. И. Михайлов. – М.: ИГП РАН, 2016. – 160 с.
4. Хейфец Б. А. Корпоративная интеграция. Альтернатива для постсоветского пространства / Б. А. Хейфец, А. М. Либман. – М.: ЛКИ, 2008. – 160 с.
5. Сазонець І. Л. Корпоративне управління. Світовий досвід та механізм залучення інвестицій / І. Л. Сазонець. – К.: ЦНЛ, 2008. – 304 с.
6. Ареф'єва О. В. Корпоративне управління. Еволюція, становлення, розвиток / О. В. Ареф'єва, Н. В. Васюткіна. – К.: Ліра-К, 2013. – 180 с.
7. Галпин Т. Дж. Полное руководство по слияниям и поглощениям компаний / Т. Дж. Галпин, М. Хэндон. – М.: Вильямс, 2016. – 240 с.
8. Гранди Т. Слияния и поглощения. Как предотвратить разрушение корпоративной стоимости, приобретая новый бизнес / Т. Гранди. – М.: Эксмо, 2008. – 238 с.
9. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством: монографія / В. С. Пономаренко. – Х.: Основа, 1999. – 620 с.
10. Булеев И. П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием

по обработке цветных металлов / И. П. Булеев. – Донецк : МЭП АН Украины, 1993. – 225 с.

11. Собственность и хозяйственный механизм в условиях обновления экономики / Под ред. В. С. Мочерного. – Львов : Свит, 1993. – 176 с.

12. Литвиненко А. О. Інструментальне забезпечення механізму управління розвитком матеріально-технічної бази промислового підприємства / А. О. Литвиненко // Бизнес Информ. – 2012. – № 3. – С. 179–183.

13. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под ред. А. П. Градова и Б. И. Кузина. – СПб. : Специальная литература, 1996. – 512 с.

14. Кульман А. Экономические механизмы / А. Кульман. – М. : АО Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1993. – 192 с.

15. Москаленко В. П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия / В. П. Москаленко, О. В. Шипунова. – Сумы : Довкілля, 2003. – 176 с.

16. Іоненко К. В. Особливості становлення системи корпоративного управління на фондовому ринку України / К. В. Іоненко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2010. – № 4 (43). – С. 37–42.

17. Агеев А. Б. Создание современной системы корпоративного управления в акционерных обществах: вопросы теории и практики / А. Б. Агеев. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 288 с.

18. Іванов Ю. Б. Інтеграційний розвиток суб'єктів господарювання: теоретичне обґрунтування та організація управління: монографія / Ю. Б. Іванов, А. А. Пилипенко. – Х. : ВД «Інжек», 2012. – 400 с.

19. Мокрушин А. А. Проблемы и перспективы структурной модернизации АПК региона на основе

механизмов корпоративной интеграции / А. А. Мокрушин, К. М. Панеш // Вестник Адыгейского государственного университета. – 2013. – Серия Экономика. – № 3. – С. 72–76.

20. Жукова Е. А. Механизм управления устойчивым развитием корпоративных образований в условиях цикличности / Е. А. Жукова // Вестник Воронежского государственного технического университета. – 2012. – Том 8. – № 1. – С. 144–148.

21. Антонова А. А. Формирование комплексного механизма управления корпоративными образованиями / А. А. Антонова // Вестник Саратовского государственного социально-экономического университета. – 2014. – № 4 (53). – С. 27–31.

22. Керашев А. А. Проблемы и перспективы развития межотраслевого обмена в территориальном АПК на основе механизмов корпоративной интеграции / А. А. Керашев, А. А. Мокрушин, В. В. Прохорова // Вестник АГУ. – 2015. – № 4 (170). – С. 173–181.

23. Перминов В. Л. Теоретические подходы к проблеме совершенствования экономического механизма структур корпоративного типа в условиях нестабильности / В. Л. Перминов // ЭТАП : Экономическая теория, анализ, практика. – 2015. – № 6. – С. 80–94.

24. Локтионова Ю. А. Механизм обеспечения экономической безопасности предприятия / Ю. А. Локтионова // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. – № 3 (49). – С. 93–99.

25. Гуцалюк О. М. Корпоративні механізми забезпечення економічної безпеки великомасштабних економіко-виробничих систем / О. М. Гуцалюк, В. А. Череватенко // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 6 (192). – С. 60–71.

В. В. Єфременко

канд. наук з держ. упр.

Донбаська національна академія будівництва і архітектури, м. Краматорськ

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БУДІВНИЦТВІ З УРАХУВАННЯМ ПРІОРИТЕТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Питання організації підприємницької діяльності в Україні з урахуванням пріоритетів сталого розвитку на сьогодні є досить актуальним, тому що в цій сфері діяльності є багато проблем, пов'язаних з відкриттям будівельного підприємства, вибором форми підприємницької діяльності, збором документів для організації підприємницької діяльності, механізмами функціонування підприємства, питаннями конкуренції в сфері будівництва та як взагалі вести свою підприємницьку діяльність, щоб вона приносила прибуток. Будівельна галузь є однією з основних галузей народного господарства й її розвиток не може бути не пов'язаний з розвитком підприємницької діяльності.

У господарському комплексі країни «Будівництво» є галуззю матеріального виробництва, в якій створюються основні фонди виробничого і невиробничого призначення. Воно є самостійною галуззю країни і займає третє місце після промисловості і сільського господарства. Будівництво – крупна галузь будь-якої держави, у тому числі й України [9].

Аналіз останніх досліджень. Питаннями організації підприємницької діяльності взагалі та підприємницької діяльності в будівництві займалися чимало науковців у своїх працях, серед них провідними є іноземні науковці: П. Друкер [6], Т. Емерсон, Р. Кантільон, Ф. Котлер, А. Сміт, А. Файоль, Й. Шумпетер та ін.; вітчизняні науковці: Л. Беззубко, К. Богун [1], З. Варналій [2; 3], В. Василенко, Л. Воротіна [4],